

6-12.10.2025.

THEATRE ТЕАТАР

НА РАСКРШЋУ
AT THE CROSSROADS

№4

петак

10. октобар • 2025. година

ХРОНИКА ФЕСТИВАЛА

ГРАДИНИ

НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ

ОСНИВАЧИ ФЕСТИВАЛА

ФЕСТИВАЛ ДРАМЕ И ПОЗОРИШТА БАЛКАНСКОГ КУЛТУРНОГ ПРОСТОРА | FESTIVAL OF DRAMA AND THEATER OF THE BALKAN CULTURAL SPACE

СИНОЋ НА ФЕСТИВАЛУ – Лукас Хнат • КУЋА ЗА ЛУТКЕ, ДРУГИ ДЕО
Народно позориште “Иван Вазов” Софија, Бугарска

ВЕЧЕРАС НА ФЕСТИВАЛУ – Мирослав Крлежа • ГОСПОДА ГЛЕМБАЈЕВИ
Црвеногорско народно позориште, Подгорица, Црна Гора

Нора се вратила или ипак није?

О представи „Кућа за лутке, други део“ Народног позоришта „Иван Вазов“ из Софије, из Бугарске, по тексту Лукаса Хната, а у режији Јасена Пејанкова, било је речи на трећем одржаном округлом столу на 6. Театру на раскршћу у Нишу.

Сви смо се питали шта се десило са њом када је залупила вратима и отишла Ибзенова Нора, али ево, појавио се овај комад Лукаса Ханата, који је покушао да нам објасни шта се с њом догодило. Многи од нас нису очекивали да ће се вратити. Будући да је ово већ четврто фестивалско вече, већ се јасно назире да је у фокусу селекције породица, иако смо претходне вечери гледали представу у којој је било толико емоција да смо се једва саставили након ње, у овој представи нема емоција, већ хладноће и дистанце у међуљудским односима у породици, а ту је покушај да се ти компликовани породични односи распетљају, рекла је на самом почетку модераторка округлог стола критике, театролошкиња Оливера Милошевић.

Када говоримо о слободи, мислимо управо на оно у шта се слобода претвара. Слобода постаје ефемерна категорија. Ми у позоришту имамо Ибзенову Нору, Нору аутора ове представе, али и Нору Елфриде Јелинек, која је такође написала наставак Ибзенове драме, међутим њена Нора је потпуно различита од ове — она није успела након што је отишла и она ради у фабрици, истакао је Сашо Огненовски, позоришни критичар.

Ја мислим да је револуционарнија и напреднија Ибзенова Нора него ова Нора. Она је све оставила и заправо желела да изађе из патријархата, она не жели више бити лутка. Ова Нора се прагматички враћа након 15 година да јој муж да развод да не заврши на суду, јер се она потписује, а у браку је — чисто прагматична ствар. Ја не видим да се она враћа њему из љубави, рекла је Жељка Турчиновић, драматуршкиња.

Када сагледам комад и ову представу, оно што је другачије од Ибзенове Норе је то што она тамо каже: „Ја сам лутка, ја желим

наћи свој пут.“ Ове две жене, у овој представи, Ана-Мари и Нора, представљају два јасна пута која су две жене свесно одабрале, свака из својих разлога, свака суочавајући се са својим ограничењима. Имамо и ћерку, која жели да одабере свој пут, али желећи да одабере пут своје мајке, те ми се чини да је једино Торвалд заробљеник онога што је претходни комад — он једини није успео да изађе из тога, навела је Марина Миливојевић Мађарев, позоришна критичарка.

Јелена С. Перић, позоришна критичарка, изнела је и један занимљив поглед на лик Ана-Мари, а то је да је можда њен јак мотив био то што је она потајно била заљубљена у Торвалда или осећа неку сексуалну привлачност према њему, а он показује дистанцу, те је мало вероватно да су њен мотив за останак била деца.

Округли сто показао је да Нора, ма колико различито тумачена, и даље снажно покреће питања слободе, патријархата и личног избора.

Јована Сћанковић

РЕЧ КРИТИКЕ

КУЋА ЗА ЛУТКЕ, ДРУГИ ДЕО

Народно позориште „Иван Вазов“ из Софије, Бугарска

КУЋА ЗА ЛУТКЕ, ДРУГИ ДЕО

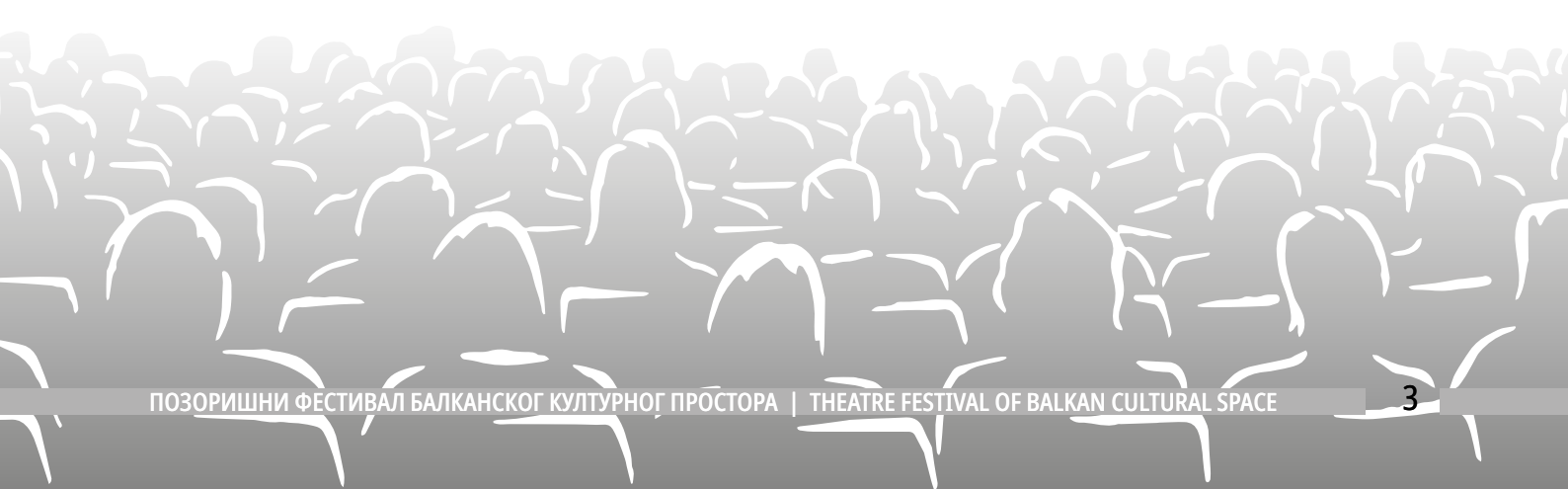

Завршна сцена Ибзенoвoг комада *Нора или Лушкина кућа* привлачи много пажње и спекулација. У тој сцени Нора свoме мужу Торвалду каже све што му није рекла за више година брака и изађе напоље треснувши снажно вратима. Писац Лукас Хнат је у свом комаду *Кућа за лутке, други део* одлучио да Нору врати у дом

након 15 година и постави питање да ли се Нора променила и шта се у међувремену догодило у Торвалдовој кући. Његов комад у ствари говори о два могућа животна пута савремене жене. Нора је она која се одлучила за самостални живот. Служавка Ана-Мари (епизодна улога у Ибзеновој *Нори*) је она које је изабрала да остане у Торвалдовој кући, негује децу и помаже Торвалду у очувању лажне слике дома. Између њих две је Еми, Норина кћи, која покушава да нађе свој пут. У представи редитеља Јасена Пејакова јунаци се симболички, а понекад и буквално, рву у жељи да спроведу у дело своје замисли. Разлози за

сукоб су крајње прагматични – Нора жели да формално добије папир да је разведена, а Торвалд одбија да да тај папир, јер његовој репутацији више одговара да му је жена мртва, или макар мртва болесна у неком санаторијуму, него да га је оставила. Свет у коме ликови живе је сив, суморан, без идеала и загњурен у бригу за материјалне интересе. Лепота и слобода су негде напољу. Оне нахрупе на сцену када се широм отворе велика врата и обасја позорницу плаво светло у којој нестану тешки зидови (мало)грађанског стана.

Марина Миливојевић Мађарев

РЕЧ КРИТИКЕ

КУЋА ЗА ЛУТКЕ, ДРУГИ ДЕО

Народно позориште „Иван Вазов“ из Софије, Бугарска

ШАНСА СТАРЕ ДУШЕ

(О представи „Кућа за лутке, други део“, по тексту Лукаса Хнатха режији Јасена Пејанкова, а у продукцији Народног позоришта „Иван Вазов“ из Софије, Бугарска. Улоге: Снежина Петрова, Цветан Алексијев, Бојка Велкова, Радина Боршош)

Ибзенова Нора је парадигма женске бунтовности и њен одлазак из фамилијарног гнезда има револуционарни предзнак не само у драматички деветнаестог века, него и у социјалним и друштвеним кретањима женског питања. Овај лик је инспирација и многим драматичарима двадесетог века као што су Елфриде Јелинек и драматичар који је на-

писао други део Куће лутака, Лукас Хнат. Нора на себи носи терет самоће и напетости где ће отићи после брака са Торвалдом и како ће започети нови живот. У овом комаду она се враћа после 15 година тражећи легитимитет разведене жене и тиме доводи у питање легитимитет самог брака ослањајући се на своју интимну, али и социјалну слободу. Оно што јој нуди њена кћерка која своју мајку види први пут је документирана смрт. Да постане невидљива за друштво, да не постоји у евиденцији становника. Норини изазови постају све гушћи и гушћи, али она посегне за својим хибрисом и остајући у том међупростору друштвеног легитимитета, доноси одлуку да почне опет испочетка. Ова представа поставља есенцијално питање: да ли корак изван брака значи нови живот или његово релативизирање. Слободоумност у двадесет и првом веку има своју цену, а то је рушење брачне институције и повратак самоћи. Говорећи језиком комприми-

раног беса, сјајни глумци ове представе (Снежина Петрова, Цветан Алексијев, Бојка Велкова, Радина Боршош) отварају нама врло важна питања патријархалности и конзервативизма „старе душе“ (како проговори Норина кћерка) која долази по своју другу шансу сакривајући њено испитивање остатака некадашњег брака иза тражења документираног развода. Брачна осцилирања увек доносе недоумицу за коју сви ми плаћамо високу цену, а ова врло интересантна представа нам шаље поруку коју нам се баш и не допада, а то је да је брак строго рационална социјална институција и ваља је чувати. Слободе ће увек бити и она ће имати разне форме, а брачна институција је бедем који се не може прескочити, може се само заобићи.

Сашо Ојненовски

РЕЧ КРИТИКЕ

КУЋА ЗА ЛУТКЕ, ДРУГИ ДЕО

Народно позориште „Иван Вазов“ из Софије, Бугарска

НОРА, ДРУГИ ПУТ

У продукцији бугарскога Народног позоришта „Иван Вазов“ из Софије гледали смо представу насловљену „Кућа за лутке, други део“, америчкога драматичара Лукаса Хната у режији Јасена Пејанкова.

Што се догодило када се Ибсенова Нора вратила након петнаест година у свој бивши дом којег је напустила оставивши мужа и троје дјеце у борби за промјену статуса жене у тадашњем патријархалном друштву који је жену позиционирао као друготну у односу на мужа и мушкарца. У дому је дочекује Ан-Мари, жена која се све те године бринула и одгајала њезину дјецу. А можда и више од тога. Међу редовима ишчитава се неде-

финирана наклоност према њезином мужу, Торвалду.

Иако након три године тешког привикавања на самоћу, Нора је научила живјети без мужа уживајући у својој слободи и самосталности, стварајући егзистенцију кроз писање књига о женској равноправности. Откривши да има проблема јер заправо правно не постоји растава између ње и Торвалда, долази и захтјева службену раставу јер садашњи статус је ограничава у списатељском раду. И ту настаје сукоб и врхунац драмске радње. Торвалд јој није склон дати развод, није искључено да постоји жеља да му се врати, а кћер Еми је упозорава да јој комплицира заруке јер је заправо проглашена мртвом након дуготрајног избивања из дома. Тадашње друштво не одобрава њезин искорак у слободу, конзервативизам и лицемјерје се намећу као важећи критерији за статус жене у тадашњем друштву и Нора би требала пристати на компромисе због конвенционалних зарука своје

кћери. Али, Нора је стара Нора и не пристаје на компромисе због којих би жртвовала своју борбу за равноправност жене у патријархалном друштву.

Текст је као идеја занимљив и интригантан јер продужује феминистичку борбу Норе за равноправност, али изведба има подоста пропуста. Сценографска и костимографска рјешења су еклектична, не знамо у којем се времену налазимо и колико су рјешења функционална и знаковита за вријеме радње. Глумачке креације осцилирају од модерне интерпретације (кћер Еми) до рутине реалистичке интерпретације осталих ликова у драми.

Свакако треба похвалити репертоарни избор казалишта за овај актуални, сувремени драмски текст, али редатељски кључ није довољно осмишљен и разрађен да би том тексту дао биљег сувремености.

Жељка Турчиновић

Приредила
Јана Савић:

УТИСЦИ

Много нам се допала представа, а највише глума. За сада ми је, барем мени лично, омиљена на фестивалу. Посебно ми се свидела емоција коју су вечерас пренели и све оно што су рекли — дали су две супротности и два различита става, врло јасно исказана, али са друге стране толико емотивна, пуна осећања, да човек чак и када бира једну или другу страну, не може да не остане негде на средини. Тера нас да се запитамо. Баш је лепо. Апсолутно све ми се допало — и глума, и начин на који су пренели, и комуникација са публиком, и сам текст, и трајање представе. Мени је ово било много добро.

Сваки пут ме одушевљавају — из године у годину, кад год су гостујуће представе из Софије. Одушевљавају у сваком погледу.

Нешто не баш ново, али интеракција глумаца међусобно била је слаба. Једино што ми се много допало била је сценографија. Глумачка енергија је била слабија, тек у другом делу представе интеракција главних глумаца постала је занимљивија.

На крају је било баш интензивно, неочекивано. Нисам раније читала ово дело, први пут сам се сусрела са овако нечим. Да није било превода, не бисмо све похватили. Иако нам је бугарски језик близак, ипак не бисмо све разумели, посебно у интензивнијим сценама. Без тога би утисак био непотпун, али све у свему — баш добар утисак.

Веома су комплексни ликови, мени се свидело, било је одлично. Допала ми се и сценографија — једноставна, а са ефектом изненађења на крају.

ПУБЛИКЕ

Доста сам времена и концентрације потрошио на читање превода. Сам почетак представе био је упечатљив, са доста интензитета у првој сцени. У другој сцени дошло је до благог пада енергије, али је од треће поново почела да расте све до кулминације на крају. Не могу да дам потпун суд да ли је било добро или не, с обзиром на то да нисам могао све пажљиво да испратим. Половину представе сам пратио без потребе за преводом, али је друга половина ипак захтевала више пажње, па утисак није потпуно заокружен. Ипак, уложили су велики труд да представа буде што боља — дали су себе максимално.

Добио сам врло специфичну инспирацију која би могла да понуди одговоре на многа питања која је представа вечерас поставила. Као дугогодишњи судски вештак, добио сам податак да је пре неколико година у Нишу, од 100% склопљених бракова, за само шест месеци разведено 47%. То је заиста фрапантно. У том смислу, импресивни текст ове представе и маестрално извођење глумаца театра „Иван Вазов“ представљају прави едукативни материјал којим би требало да се позабаве сви који размишљају о склапању брачне заједнице. У супротном, може се десити једна веома тривијална ствар — да се оно судбоносно „да“ изговара под притиском породице, бројне родбине и пријатеља који долазе на венчање и тај свечани чин. Лично сматрам да, у основи институције брака, љубав као таква не може бити омеђена законским члановима и нормама, јер се тада губи њен смисао и једна од компоненти која једино може да да прави допринос негативној конотацији брачне заједнице. Изузетно јак текст, изузетно едукативан материјал, могу слободно рећи врло фреквентно приказивање свуда јер брак као институција у овом миљеу у коме живи свет у великој кризи и да би оправдао своју дефиницију као институција на којој почива свет онда заиста би требало да представа и њена суштина буде један едукативни материјал којим треба да се позабаве сви они који планирају да уђу у брачну заједницу да не би дошло до оваквих представа приватних у породици.

РЕЧ КРИТИКЕ

КУЋА ЗА ЛУТКЕ, ДРУГИ ДЕО

Народно позориште „Иван Вазов“ из Софије, Бугарска

ШТА БИ БИЛО КАД БИ БИЛО

Ибзену *Лушкину кућу* дочекао је са огромном пажњом први талас феминизма, али је са друге стране јавност била ужаснута чињеницом да главна јунакиња драме безосећајно напушта свој дом без трунке самилости према својој деци. Како би на адекватан начин одговорио свакој врсти критике, Ибзен је написао *Авети* у којој госпођа Алвинг представља симболички континуитет Нориног лика, која не напушта дом, али остаје на путу трагања за собом.

Аустријска нобеловка Елфриде Јелинек у свом комаду *Шта се догодило након што је Нора напустила мужа или Сјубови груштва*, даје својеврсни наставак, али и парафразу двеју Ибзенових драма (*Лушкина кућа* и *Сјубови груштва*). Да је судбина једне од најпознатијих јунакиња светске

књижевности интриганта и сто година касније потврђује и дело *Кућа за лутке, други део* у оригиналу *A Doll's House, Part 2*, америчког аутора Лукаса Хната. Своју драму, која је праизведбу имала у Њујорку 2017. године, Хнат је замислио као својеврсни наставак Ибзенове драме.

Синоћ смо имали прилику да овај комад погледамо у извођењу глумца Народног позоришта „Иван Вазов“ из Софије, који су следећи редитељска упутства Јасена Пејанкова, покушали да расветле прекинуте породичне односе, али са временске дистанце од петнаест година.

Снежина Петрова као Нора, долази у свој некадашњи дом као успешна и остварена жена која је изградила завидну каријеру ауторке популарних романа. Своја пређашња брачна искуства преточила је у популарну литературу, износећи тако своје ставове о везама, мушкарцима, љубави, браку. Дуги Норини монолози јесу нека врста памфлета, чија садржина одговара савременим поимањима партнерских веза. Судећи по реакцијама публике, многи су се поистоветили са њеним ставовима, а тон драме, истовремено и озбиљан

и ироничан може се у неку руку окарактерисати као својеврсна феминистичка комедија. Ипак, није све тако безазлено и смешно, јер Нора ипак није из пuke знатижеље пожелела да се сусретне са Торвалдом. Као врло промишљена и прагматична особа, каква је временом постала, она од свог некадашњег супруга тражи услугу која би је спасла надолazeћег скандала. И док видимо промене у Норином понашању, ставовима, начину живота, Торвалд (Цветан Алексијев) је остао да живи у прошлости. Његов живот је монотон, подређен послу и свакодневници.

Непланирано, Нора се састаје и са ћерком (Рафина Боршош) која је несвесно врло налик мајци, без обзира што је се готово и не сећа. Намеће се питање јаснијег расветљавања мотивације и лика Ан-Мари (Бојка Велкова) која је представљена као Норина супротност у односу на све оно што Нора јесте.

Сведена сценографија и реалистички костими у складу и са тумачењем ликова наводе нас на закључак да је редитељ намерно акценат ставио на текст и преиспитивања која са собом носи.

Јелена С. Перућ

РЕЧ КРИТИКЕ

КУЋА ЗА ЛУТКЕ, ДРУГИ ДЕО

Народно позориште „Иван Вазов“ из Софије, Бугарска

НИШТА СЕ НИЈЕ ПРОМЕНИЛО, БОЉЕ ДА НИЈЕ НИ ОДЛАЗИЛА?

Шта се догодило са Нормом након што је напустила мужа? Ово питање је већ поставила Елфриде Јелинек у истоименом комаду из 1979. године. Сиже комада Лукаса Хната *Лушкина кућа, други део* је исти. Дакле, и Јелинек и Хнат настављају тамо где је Хенрик Ибзен завршио свој знаменити комад (1879) о одважној Нори која напушта кућу, мужа и троје деце пркосећи нормама друштва и лажним, лицемерним представама о идили грађанског брака у којем су улоге супружника јасне и неприкосновене. Ако пренебрегнемо дилему да ли је наставак Ибзеновог класика уопште потребан, остаје да видимо шта се догодило с Нормом. Класични предлогак је једини заједнички именитељ драма Елфриде Јелинек и Лукаса Хната, и ту престају све сличности.

Док Јелинек Нору смешта у фабрику, радикално оспоравајући слободу жене у накарадном (капиталистичко-експлоататорском) систему, Хнатов Нора је успешна, самостална, слободна жена која пише (и од тога богато живи, какве ли ироније!) тиражне романе о еманципацији жена. Али узалуд, испоставља се да је она и даље заточеница друштвеног система, важећег морала и закона, бирократских зачколица, патријархалног наслеђа и схватања о месту и положају жене у друштву. Еманципована, успешна списатељица, која је одважно напустила мужа и децу пре петнаест година, изградила каријеру и освојила слободу, заправо је жена без идентитета, не само због тога што објављује под псеудонимом. Дакле, разлог њеног повратка (у јарко црвеном мантилу, хаљини и шеширу исте боје!) на врата која је залупила пре петнаест година није носталгија, нити жеља да види децу, него нужда да реши формално-правне проблеме пошто Торвалд није ни поднео захтев за развод, те се еманципована Нора има сматрати удатом женом у власништву свог мужа која подлеже брачним обавезама,

друштвеним и другим законима и конвенцијама. Ето у каквом друштву живимо!

Радња ове камерне представе, глумачки дисциплиноване, заснива се на драматуршким премисама које исходе из описаних формално-правних заврзлама и своди се на три главна агона, од којих је онај са мужем најжешћи, прожет реском иронијом, а онај са ћерком најзанимљивији на плану значења. Ћерка, наиме, верују у брак и спрема се за удају, а та и таква мајка само може угрожити њен будући брак и статус у друштву, те јој предлаже да „формално умре“ како би се поново родила онаква каква је одувек желела да буде.

На крају, Нора одлази формално-правно безбедна и слободна, али суочена са чињеницом да поново може изгубити све и наћи се на почетку где је и била пре петнаест година. Солидна представа која се заснива на тексту којем се има шта замерити, пре свега због драматуршких поштапалица којим се, неретко, помало вештачки развија и наставља радња. О томе да ли је требало настављати Ибзена, и у ком смеру, други пут.

Слободан Савић

ВЕЧЕРАС НА ФЕСТИВАЛУ

ПЕТАК | 10. октобар | Црногорско народно позориште, Подгорица (Црна Гора)

Мирослав Крлежа • ГОСПОДА ГЛЕМБАЈЕВИ

Режија: Данило Маруновић
Драматург: Божо Копривица
Адаптација: Бојана Мијовић и Данило Маруновић
Сценографија: Валентин Светозарев
Костимографија: Вања Цирај Џуџа
Асистенткиња костимографа: Гордана Булатовић
Избор музике: Данило Маруновић
Сценски покрет: Тамара Вујошевић Мандић
Сценски говор: Дубравка Дракић
Извршна продукција: Нела Оташевић
Инсписијент: Слободан Вујадиновић
Суфлер: Горица Шушкавчевић

Улоге:

Гордана Бобан
Мирвад Курић
Селма Механовић
Бењамин Бајрамовић

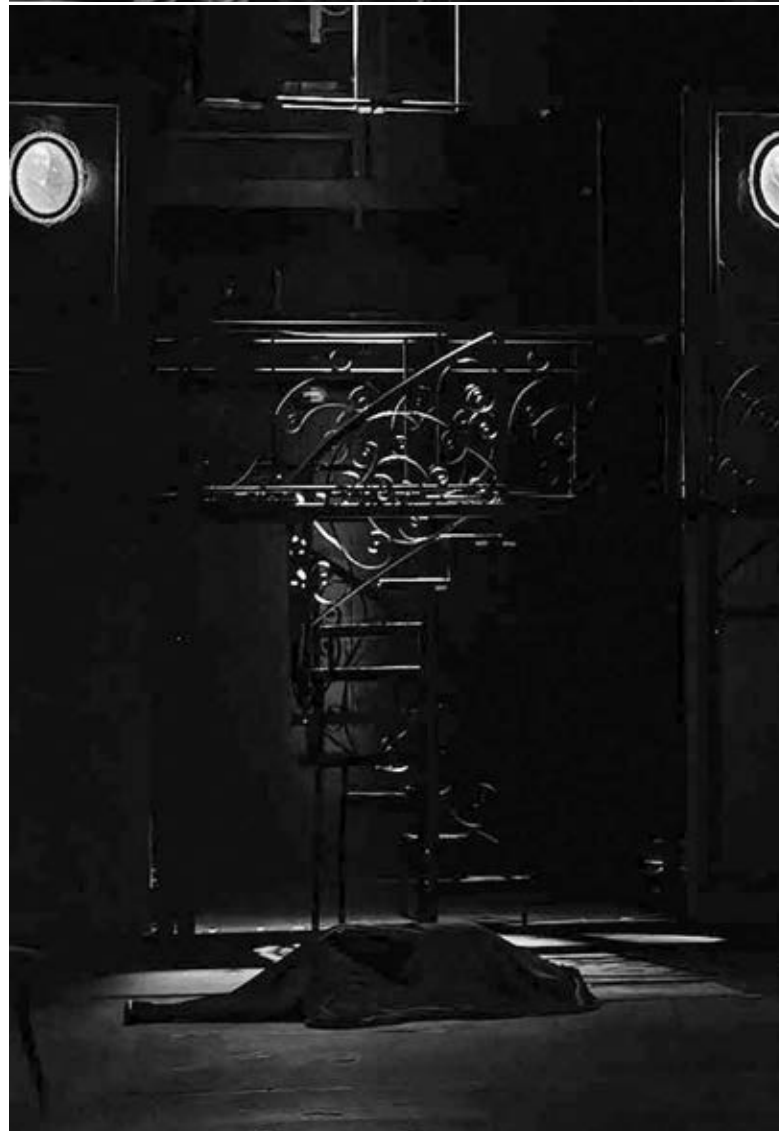
РЕЧ ДРАМАТУРГА

Крлежина драма, како је опште познато, настала је као омаж *Дубровачкој триологији* Ива Војновића и драмама Ибзена и Стриндберга. *Господа Глембајеви* превазилазе своје претке и узор. У ангажману, у дијалозима, у бриљантно написаним карактерима и стилским нијансама јединственим у европској драмској књижевности. Породични циклус претвара се у крвави циркус, са трагичним, документарним, гротескним и духовитим партијама.

Драма *Господа Глембајеви*, у којој се успон и пропаст једне загребачке, трговачке породице може читати као криза и расуло једне државе огрезле у криминалу, лажи, злочину, лицемерству, примитивизму...

Господа Глембајеви на Великој сцени Црногорског народног позоришта су огледало, разбијено огледало, савремених породичних, социјалних, политичких и културних прилика у Црној Гори.

Божо Копривица

ОСНИВАЧИ ФЕСТИВАЛА

Град Ниш

НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ
НИШ

ПРИЈАТЕЉИ
ФЕСТИВАЛА

МЕДИЈСКА ПОДРШКА
ФЕСТИВАЛА

Издавач: Народно позориште Ниш • За издавача: в. д. директора Народног позоришта Ниш Ана Савић

Редакција: Јована Станковић (уредница), Јана Савић • Прелом: Саша Јовановић

Фото: Мирослав Лавренчић • Штампа: Nais print, Niš • Тираж: 30 примерака

Официјални превоз фестивала: Flash taxi

Народно позориште Ниш • Синђелићев трг 66, 18000 Ниш, Србија

Веб сајт: www.narodnopozeristenis.rs • Фејсбук страница: <https://www.facebook.com/NiskoNarodnoPozoriste/>

E-mail: npnis@narodnopozeristenis.rs • direktor@narodnopozeristenis.rs

uprava@narodnopozeristenis.rs • marketing@narodnopozeristenis.rs